

Projekt Målsjön

Oskarshamns kommun, Kalmar län

En beskrivning av arbetet med sjön från 1987 - 2004

2005-03-08

Vad har hänt med projekt Målsjön fram till idag.

Bakgrund

Målsjön ligger vid byn Röstorp i Kristdala socken, Oskarshamns kommun. Se karta nedan

Målsjön utgjorde tidigare en del av den intilliggande sjön Hägern men under 1800 talets jakt på nyodlingsbar mark sänktes sjön. Behovet av åkermark var stort på den tiden. Den påbörjade torrläggningen fullföljdes ej utan sjön övergavs i ett kärnstadium med utmärkta slätterängar. Sjö och ängsslåttern upphörde dock under 1940-talet och en oundviklig igenväxning inleddes. Målsjön var redan känd som en fin fågellokal och i folkmun kallades den lokalt för "Lilla Tåkern".

Målsjön ingår i Viråns vattensystem, ett mycket skyddsvärt objekt som idag omfattas av Natura 2000 – bestämmelser. Dock har inte själva Målsjön fått Natura 2000 status ännu.

Med ett minskat betetryck och en stadig förbuskning av strandängarna blev sjön mot mitten av 1980 talet akut hotad av igenväxning. På initiativ av Oskarshamnsbygdens Fågelklubb startade 1989 ett samarbete med markägarna för att restaurera Målsjön och dess strandängar. Arbetet bestod i början mest av röjning av buskar och träd. Men ett ökat betetryck var det som framförallt behövdes för att återskapar de unika sötvattenstrandängar som är så sällsynta idag enligt Länsstyrelsen i Kalmar län. Under 1990-talet har även maskinell slåtter och fräsning utförts i sjön ett par gånger. Nuvarande fågeltorn uppfördes 1992. Den gamla ängsladan vid sjön har restaurerats och är idag i gott skick. Arbetet med att restaurera och bevara sjön och dess omgivningar pågår kontinuerligt. Föreningen har erhållit Oskarshamns kommuns Miljöstipendie för arbetet med Målsjön.

Fågellivet

Inventeringen av fågellivet påbörjades 1995, och åtskilliga arter har påträffats under åren, både rastande och häckande. Redan vid islossningen i mars rastar större flockar av sångsvan. Sedan 1992 har sångsvanen häckat regelbundet i sjön. Tranor som ses och höres under samma tid, häckar också vid Målsjön. En verklig karaktärsfågel är den bruna kärrhöken som häckat här sedan mitten av 1980-talet. Rördrommens tutande hörs regelbundet under våren och eventuellt häckar även denna art. Tofsvipa, enkelbeckasin, sothöna, vattenrall, årta är andra arter som tillhör sjöns häckfåglar. Ibland kan man även höra den småfläckiga sumphönans snärtiga visslingar sena vårvällar. Andra fåglar man kan upptäcka runt Målsjön är bl.a. storlom, skäggdopping, fiskgjuse, gök, näktergal, olika hackspettar, havsörn, göktyta, buskskvätta, stenskvätta, rörsångare, varfågel m.m. Ett verkligt spektakulärt inslag är lärkfalkens jakt på trollsländor över sjön. Även för den som inte är intresserad av fåglar utan har allmän natur och kulturintresse, finner ett värdefullt odlingslandskap med en välbevarad bebyggelse.

Röstorps

Kulturlandskapet kring Målsjön och Hägern är ålderdomligt med flera fasta fornlämningar. Förmodligen har markerna varit uppodlade sedan bronsåldern. Odlingslandskapet bär fortfarande på levande spår från 1700-talets senare del och 1800-talets början. Den gamla byn Röstorp som finns omnämnt i gamla köpebrev redan på 1300-talet är en sevärdhet i sig. Byn ligger vackert på en flack moränplata strax söder om sjön Hägern med Målsjön strax intill. Bebyggelsen har en ålderdomlig prägel och är väl samlad på den gamla bytomten. Mangårdsbyggnaderna utgörs huvudsakligen av rödmålade tvåvånings parstugor i trä. Det äldsta huset uppfördes i mitten av 1700-talet. Även vissa ekonomibyggnader har hög ålder.

Projekt Målsjön, Oskarshamnsbygdens Fågelklubb. Djurhållningen har tidigare varit intensiv med flera mjölkbönder. Idag finns enbart köttdjursraser för att hålla landskapet öppet. Odlingslandskapet är idag, trots omläggning av jordbruket fortfarande relativt varierat som ett resultat av den ganska blockiga terrängen med mycket berg i dagen. En del hållmarker finns också i området. Odlingsrösen finns i ganska stort antal i området. Vid gårdsmiljöerna förekommer ett par hamlade askar samt några grova ekar.

Arbete

Det hela började **1987** då markägare och deltagare från Oskarshamnsbygdens Fågelklubb (OBF) träffades för att diskutera vad man kunde göra för att få tillbaka Målsjön som den en gång varit.

Sent på höst **1988** träffades OBF, Röstorps byalag och Birger Jonsson från Länsstyrelsen i Kalmar län och då för att diskutera om Målsjön kunde få Nolan stöd.

1989 Fick vi klartecken från Länsstyrelsen att Nolan stöd skulle utbetalas för djurhållning. Samma år började vi att röja buskar ute i sjön. Som synes på bilden ovan var strandängarna och sjön kraftigt igenvuxen. Tillsammans med markägare och medlemmar från OBF började nu **Projektet med att återskapa Målsjön.**

Här tillsammans med markägare påbörjades arbetet med att återskapa strandängarna.

Bilden tagen januari 1989.

1991 Bidrog Mönsterås Bruk till ett fågeltorn som klubbens medlemmar och Röstorps byalag monterade upp.

1992 Den 17 maj invigdes tornet av Mårten Aronsson.

Grundarbetet för tornet.

En fin höstdag .

1993 Under våren fick OBF hjälp av Oskarshamns kommun med ALU jobbare, som röjde och utförde stängseluppsättning och målning m.m.

1994 Under vintern gjordes försök att slå vassen för att öka klarvattenytorna. En del buskage röjdes. En kortare vandringsstig kring strandängarna och byn färdigställdes. Miljöstipendie från Oskarshamns kommun tilldelades klubben.

1995 Vallhallaskolan i Oskarshamn ordnade ett miljödisco. Behållningen gick till den fortsatta restaureringen. Köpmannaföreningen i Oskarshamn bidrar med överskottet från den årliga ”Tolvskillingamarkens” lotteri. Ett välkommet tillskott för arbetet i Målsjön. Inventeringen av fågellivet vid sjön påbörjades från mars till november. Arbetet med att restaurera ängsladan inleds. En akut åtgärd då ladan höll på att rasa ihop. Bottenstockarna var svårt förmultnade och bara stommen visade sig hålla ladan uppe. Allt gammalt hö som legat ca 30-40 år i ladan fick bäras ut och brännas. Vid renoveringen hittades en regel med det inristade året 1834. Enligt inventeringen Ängslador/Madhus 1994/95 omnämns ängsladan som nr 62 och är en stor brädlada varav det i Oskarshamns kommun bara finns ett fåtal kvar. I november månad kom en våldsam snöstorm som drabbade just Kristdalabygden med mycket snö och avbrutna träd. Dagarna före stormen hade vi precis fått hjälp av en snickare som stagat ladan och rätat upp den.

Slåttern från tidigare arbete fick ösas ut, för ladan höll på att rasa ihop. Ladan fick stötts.

Strandängarna 1995, se videsnären ute i sjön. Jämför bilderna från 2001 ungefär samma vy.

Betetrycket var dåligt detta år pga. för få djur.

1996 Fortsatt röjning av buskar, samt fortsatt stängsling av strandängarna. En utställning om Målsjön och bildkväll ordnades i Kristdala bibliotek. Den tallbevuxna ängen sydväst om ängsladan röjdes.

1997 Anordnades möte i Kristdala med Stefan Thorsell från Sveriges Ornitologiska Förenings Våtmarksgrupp. Han informerade om vilka åtgärder som krävs för att återskapa en våtmark av Målsjön typ. På ängsladan fick halva taket ny brädklädning. Taket inpregnerades med "roslagsmahogny" (trätjära, linolja, balsamterpentin). Under oktober månad frästes strandängarna. En skötselplan från Länsstyrelsen erhöles. Buskröjning ute i sjön fortsatte.

1998 Träff med Christina Almquist från Länsstyrelsens, OBF och markägarna för att diskuteras skötselplanen. Senare under vårvinter kom Christina och Patrik Isendal från Länsstyrelsen på besök vid Målsjön för att tillsammans med OBF och byalaget diskutera olika åtgärder som fodras för att få ekonomiska bidrag. Ett sexveckors ALU arbete kunde genomföras för att administrativt kunna driva projektet vidare med alla ansökningshandlingar. Förslag till stadgar för Betesföreningen godkändes av styrelsen. Röjning av stora träd efter strandängen genomfördes.

1999 Fortsatt röjning av stora träd. Inga-Lill Willert och Jan Brenander deltog i SOF:s Våtmarkseminarium i Surahammar. Fortsatt renovering av ängsladan, färdigställande av taket och nya vindskivor. Utställningen monteras upp i ängsladan. Strandängarna nedanför ängsladan frästes i augusti. Ett vindskydd byggdes nedanför tornet. Den 4 september firades OBF:s 20 årsjubileum – "Café Ängsladan" öppnade för en dag. Cirka 80 personer deltog i festligheterna. Under oktober månad besöker Emil Cronqvist från Limnoteknik AB Målsjön för att på ort och ställe göra en bedömning av hur stor del av strandängarna som kan fräsas.

2000 Fortsatt röjning av strandängarna. Alskogen söder om ängsladan huggs ner. Stefan Thorsell från WWF kommer för vidare diskussion om skötsel av Målsjön. Miljöstipendium "arbetsstipendium" tilldelas projekt Målsjön av Oskarshamns kommun.

Röjning av alsumpskogen.

Våren kom det massor av stubbskott.

2001 Prov med att odla "fågelresturang" påbörjades genom odling av förädlade solrosor och lin. Informationsskyltar om vilka fåglar som finns vid och som häckar vid Målsjön togs fram. Busk och stubbröjning fick utföras på alla ytor som skulle fräsas. Efter ett styvt jobb fräste Limnoteknik strandängarna utförde en del vasslätter.

Extra stubbröjning fick utföras på ängarna.

Limnoteknik med sin specialmaskin.

Resultatet blev fantastiskt, se dessa bilder.

2002 Buskröjning har utförts. På ängsladan genomfördes en omfattande renovering. Ladan fick nytt golv, inneväggar, fasta bänkar samt sovloft. Arbetet utfördes av Skanska. Kring ladan sattes det upp stängsel. Renoveringen av ängsladan har möjliggjorts genom bidrag från Inga-Lill Willerts minnesfond. Nyttjanderättsavtal skrevs mellan markägare och Oskarshamnsbygdens Fågelklubb. OBF fick motta Oskarshamns kommuns miljöstipendium till projekt Målsjön. Länsstyrelsen anordnade en kurs under augusti om ”Skötsel av våtmarker, mader och strandängar”. Det var en kursdag med ca 40 deltagare och man fick även se en maskindemonstration. Betestrycket var detta år hela 100%. Sammanlagda arbetstimmar under året var ca 400 timmar.

Ängsladan får ny inredning.

Kurs i skötsel av strandängar, Limnoteknik

Stefan Thorsell, WWF kursledare.

Deltagare letar efter hävdade arter.

2003 Fortsatt buskröjning ute i de blötare partierna. Sammanlagt har det jobbats ca 250 arbetstimmar. Fågelskådningens dag anordnades traditionellt andra helgen i maj med strålende solsken och Café Ängsladan öppnar för en dag. Guidade kvällsturer genomfördes även detta år med god uppslutning. En videofilm om Målsjön har påbörjats av Sten Ahlskans. En studiecirkel om fågellivet vid Målsjön genomförs.

2004 Fortsatt buskröjning ute i de blötare partierna. Målsjöfilmen färdigställs. Det har lagts gångbrädor ifrån bäcken vid ängsladan och ca 100 meter framåt, allt för att underlätta vandrigen runt sjön. En informationsbroschyr har tagits fram om Målsjön och byn Röstorp. Det har även röjts buskar för nya tornet vid Hästnäset, där sjön har sitt utlopp. Sammanlagt har det arbetats ca 240 arbetstimmar. Studiecirkel om fågellivet vid Målsjön har genomförts.

Fågelskådningens dag 2:a söndagen i maj. Arbete med att lägga spångar.

Nästa steg i Projekt Målsjön

- För att utveckla Målsjön ytterliggare måste bladvass, kaveldun och säv ute i sjön bort, alltså en maskinslåtter. Målet är att öka sjöns klarvattenytor och åtgärden har hög prioritet.

2005.02

Man kan se ungefär var i sjön klarvattenytorna bör vara.
Mitten av sjön finns ett stråk, strandängarna närmast.

- Vattenståndet borde vara mer fluktuerande än vad som är fallet idag. Blir det en torr vår försvinner vattnet fort från Målsjön. Idag finns ingen möjlighet att förlänga vårfloden genom reglering. En sådan åtgärd kräver dock en vattendom. Det finns en planterad granskog i sydvästlig riktning som är problemet, den måste lösas in.
- Fräsning av sötvattenstrandängarna måste utföras. Det är 5 år sedan denna åtgärd utfördes.
- Montering av en ny observationsplattform skall göras på Hästnäset och en utökning av leden från Röstorp till plattformen. På en av platserna måste det till spångning.
- Buskröjning kommer att fortsätta något år till, sedan har strandängarna fått tillbaka sin karaktär som strandäng.

- Tillverkning av ny gångbro över bäcken vid ängsladan, till befintlig vandringsled.
- Uppsättning av storholkar (knipa och skrake) efter sjöns stränder.
- Tillverkning av nya info.skyltar till Observationsplattformen och vandringsleden.
- Underhåll av ängslada, fågeltorn, övergångar, stängsel och grindar.
- Fortsatt arbete med "Fågelresturangen" så som plöjning, harvning och sådd. Satsningen göres för att småfåglarna lätt kan skaffa föda. Detta genererar i sin tur att det kommer även rovfåglar till platsen. Liknande projekt har genomförts i Marks kommun med mycket bra resultat.

Övriga återkommande aktiviteter.

Inventering av fågellivet vid Målsjön, ca 17 helger från 20/3 – 10/7.

Fågelcirkel, antal 6 träffar, max 15 deltagare ca 3 tim/ gång.

Fågelskådningens dag med frukostservering i ängsladan, andra helgen i maj

Fågelguidning hela veckan efter fågelskåd.dag. Kvällsaktivitet från kl. 18.00-21.00.

Samtliga fotografier av Jan Brenander.

Sammanställning av Jan Brenander.